

SIR WINSTON CHURCHILL'IN VEFATI VE TÜRK BASINI
THE DEATH OF SIR WINSTON CHURCHILL AND THE TURKISH PRESS
СМЕРТЬ СЕРА WINSSTON'А CHURCHIL'Я И ТУРЕЦКАЯ ПРЕССА

Çağatay BENHUR

ÖZET

30 Kasım 1874 tarihinde, Marlborough dükünün oğlu ve soylu birisi olarak Oxfordshire'da dünyaya gelen Winston Leonard Spencer Churchill, aldığı askerî eğitimin ardından, bir süre İngiliz Kraliyet Ordusunda görev almış ve akabinde önce gazetecilik sonra da parlamenterlik yapmıştır. Uzun politik kariyeri boyunca; aralarında Millî Savunma Bakanlığı, Büyük Britanya Başbakanlığı gibi önemli makamların olduğu görevlerde bulunmuş, 1955 yılında kendi isteği ile siyasetten çekilmiştir. 1965 Ocağında, 91 yaşında, ani bir beyin kanaması geçiren Sir Winston Churchill, yaklaşık on gün kadar komada kaldıktan sonra 24 Ocak 1965 tarihinde, Hyde Park, Londra'da vefat etmiştir. Görkemli bir cenaze töreni ile memleketi Oxfordshire'a gömülen Churchill, burada anne ve babasının yanında yatmaktadır. Bu çalışmada, Churchill'in beyin kanaması geçirdiği günden, cenaze töreni sonrasına kadar olan gelişmeler, Türk basınına yansıdığı şekli ile ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Winston Churchill, II.Dünya Savaşı, Büyük Britanya, Cenaze, Türk-İngiliz ilişkileri

ABSTRACT

Born in Oxfordshire on 30th November 1874 as the son of the Duke of Marlborough as a noble person, Winston Leonard Spencer Churchill took various missions in the Royal English Army after his military training and then he acted first as a journalist and then as a member of parliament. During his long political career, he occupied some important issues such as the Minister of Defence and the Prime Minister of the United Kingdom and retired from politics of his own will in 1955. Having suffered from a brain hemorrhage at the age of 91 in 1965, Sir Winston Churchill died in Hyde Park, London on 24 January 1965 after 10 days in a coma. Buried in his hometown, Oxfordshire, after a majestic funeral, Churchill lies next to his parents. This study deals with the developments that began on the day when Churchill had a brain hemorrhage to the end of the funeral as reflected in the Turkish press.

Key words: Winston Churchill, World War II, Great Britain, Funeral, Turkish-English Relations

РЕЗЮМЕ

Winston Leonard Spencer Churchill родился 30-го ноября 1874-го года в Oxfordshir'e. Он был сыном герцога Marlborough'a из знатной семьи. После

получения военного образования, начал служить в королевской армии. После военной службы работал журналистом, а потом был членом парламента Англии. В течении своей длительной карьеры был министром обороны и премьер-министром Великобритании. 1955-ом году он, по своей воли, ушёл из политики. 24-го января 1965-го года в 91-ом году своей жизни Сер Winston Churchill в результате кровоизлияния мозга и десятидневней комы скончался в Лондоне, в Hyde Park'e. Его помпезно похоронили на родине рядом с матерью и отцом.

В статье рассмотрены материалы турецкой прессы с момента кровоизлияния мозга Churchill'я до его похорон.

Ключевые слова: Winston Churchill, Вторая Мировая Война, Великобритания, похороны, турецко-английские отношения.

Giriş

Sir Winston Churchill, 15 Ocak 1965 tarihinde Londra'da, Hyde Park mevkiindeki evinde beyin kanaması geçirmiş ve 9 gün komada kaldıktan sonra vefat etmiştir. Churchill'in beyin kanamasının ertesi gününden başlayarak, vefatı ve cenaze töreni Türk basınına haber yapılmıştır.

Türk kamuoyunca, Çanakkale Savaşları sürecinde, İngiliz Donanma Bakanlığı yapması ile tanınan ve adı geçen harekâtı tasarlayanlardan addedilen Churchill'e, komada kaldığı süre ve vefatından cenaze törenine kadarki süreçte, Türk basını, Çanakkale günlerinden ziyade, İkinci Dünya Savaşındaki rolü ile yaklaşmıştır.

Bu çalışmada, Churchill'in beyin kanaması geçirdiği günden, cenaze töreninin sonuna kadar geçen sürede, Türk basınında kendisi ile ilgili çıkan haber ve makalelerin değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışma için dönemin önemli 5 gazetesi taranmıştır. Gazeteler; beyin kanamasının hemen ertesi günü, Churchill hakkında haberler vermeye başlamışlarsa da, cenaze töreninin sonuna kadar ağırlıklı olarak uluslararası ajanslardan alınan ya da yurt dışı muhabirlerinin geçtiği haberleri okurlarına sunmuşlar, Churchill'in şahsı ve Türk-İngiliz ilişkileri hakkında köşe yazılarına fazlaca yer vermemişlerdir. Churchill ile ilgili dönem basınında taranılan 5 gazetede çıkan tüm bilgiler çalışmada değerlendirilmiştir.

Çalışmada, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden alınan bazı belgeler ile özellikle ilk bölümde, Winston Churchill hakkında yazılmış biyografilerden de yararlanılmıştır. Churchill hakkında gerek Türkçe ve yabancı dildeki ansiklopediler, gerekse elektronik veriler de çalışmaya katkı sağlamada kullanılmıştır.

Çalışmada konu ile ilgili haberler kronolojik olarak sıralanmış, sonuç kısmında ise değerlendirme yapılmıştır. Churchill'in vefatına Türk kamuoyunun yaklaşımının değerlendirilmesi ana amacını kapsayan çalışmanın bir diğer hedefi de, İkinci Dünya Savaşında önemli roller üstlenen kişilere, Türk basınına yaklaşımının gözlenmesi bütününe bir parça katkı sağlamak ve dönemle ilgili oluşacak veri tabanını güçlendirmektir.

Winston Churchill'in Hayatı

Winston Leonard Spencer Churchill, Lord Raldolph Churchill ve Amerikalı eşi Jeanette Jerome'un en büyük çocukları olarak 30 Kasım 1874 tarihinde Oxfordshire'da

Blenheim Sarayı'nda dünyaya geldiğinde (Ana Britannica V, 1987: 609), Osmanlı İmparatorluğunun başında, belki de tarihî bir tesadüf olarak Birleşik Krallığı ziyaret etmiş olan tek Osmanlı Padişahı Sultan Abdülaziz bulunuyordu (Küçük, 1988: 180).

Churchill'in çocukluğu, Britanya İmparatorluğunun Afrika'daki nüfuzunun azalmaya başladığı yıllara denk gelmiş ve Churchill bu o ortamdan etkilenmiştir. Okul öncesi kısa bir süre İsviçre'ye gitmiş ve burada çeşitli dilleri öğrenme fırsatı yakalamıştır (Robbins, 1992: 13). Bağımsız ve asi yapısı nedeniyle ilkokul yıllarında başarısız bir grafik çizen küçük Winston Churchill, çeşitli okulların ardından 1888 yılında Harrow Askerî Okuluna girmiş ve buradan 1895 yılında hafif süvari subayı olarak mezun olmuştur (http://en.wikipedia.org/wiki/Winston_churchill (ET:03.02.2012)).

Askerî eğitimin ardından gazetecilik mesleğine başlamış olan Churchill, 1895 tarihinden itibaren çeşitli gazeteler adına dünyanın farklı bölgelerine yolculuklar yapmıştır. Küba, Hindistan ve Sudan gezilerinin ardından 1899 yılında London Morning Post Gazetesi için Güney Afrika'ya gitmiş ve Britanya ile Boer'ler arasındaki savaşa katılmıştır. Bu savaşta 57 arkadaşı ile birlikte tutuklanarak bir süre hapiste kalmış, ardından kaçarak özgürlüğüne kavuşmuştur (Rodgers, 13,14).

1911 tarihinde Büyük Britanya Donanma Bakanlığı'na atanmış ve Çanakkale Savaşları sonuna kadar bu görevde kalmıştır (Valiunas 2002: 178). Churchill'in Donanma Bakanlığı döneminde, daha Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşına girmeden zaman zaman Türk ve Britanya donanmalarını karşı karşıya getiren küçük hadiseler yaşanmıştır. Örneğin, 27 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Boğazı'ndan çıkmak isteyen Türk torpido botunun güvertesinde Alman denizcilerin görüldüğü iddiası ile geminin geri çevrilmesi ve bunu takiben Çanakkale Boğazı girişinin Türk yetkililerce mayınlanarak kapatılması bu olaylardan birisidir (Morthenthau 2002, 70-71).

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına resmî girişi ve 5 Kasım 1914 tarihinde Büyük Britanya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı ile birlikte (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, I, 2006: 81), Churchill'in komutasındaki Britanya donanmasının hedeflerinden birisi de Osmanlı güçleri olmuştur. 31 Aralık 1914 tarihinde dönemin Britanya Başbakanına bir rapor sunan Churchill, Gelibolu'ya saldırı yapılmasını önermiş ve bu konuda çeşitli planlar hazırlamıştır (Burak, 2004: 94). Churchill'e göre; Çanakkale hücumları sonucunda eğer bir geçit açmak mümkün olursa bunun stratejik, diplomatik, hatta ekonomik önemli sonuçları olacaktır (Renouvin, 2004: 337). Churchill'in rapordaki hesapları tutmamış, müttefik donanma güçleri Çanakkale de başarısız olmuşlardır. Bu durum, Churchill'in, Donanma Bakanı olarak gözden düşmesine sebep olmuş, kısa bir süre sonra Britanya Başbakanı tarafından görevinden alınmıştır (Gilbert, 1971: 459).

Çok yönlü bir kişilik olan Winston Churchill, hayata her ne kadar asker olarak başladıysa da, çok farklı alanlara gidip gelmiştir. Askerlikten gazeteciliğe, oradan da siyasete, siyasetin çeşitli basamaklarından hatta bir partiden diğerine giderek bu renkliliğini ortaya koymuştur. Genç yaşta Muhafazakâr Parti'den Oldham milletvekili seçilmiştir. Ardından 1904 tarihinde Liberal Parti'ye geçiş yapmıştır (Gilbert, 1981: 35). Oldham milletvekilliğinin ardından sırası ile Manchester North West, Dundee, Epping ve Woodford parlamenterliği yapmıştır. Parlamenterliğinin yanı sıra; 1908-1910 tarihlerinde Ticaret Kurulu Başkanlığı, 1910-1911 yılları arasında İçişleri Bakanlığı, 1924-1929 tarihlerinde Maliye Bakanlığı, 1940-1945 ile 1951-1952 yılları arasında Savunma Bakanlığı ve 1940-1945 ile 1951-1955 yıllarında Büyük Britanya Başbakanlığı görevlerini yürütmüştür (http://en.wikipedia.org/wiki/Winston_churchill ET:03.02.2012).

İkinci Dünya Savaşı çıktığında, Britanya Başbakanı Neville Chamberlain idi ve Chamberlain, böylesi bir savaşı yönetecek deneyim ve enerjiden uzak bir liderdi (Roskill, 1977: 88). Bu sebepten dolayı da, 1940 yılının Mayıs ayında Winston Churchill, Büyük Britanya Başbakanlığı görevine getirilmiştir (Lee, 1980)¹. Savaş boyunca Britanya ve müttefiklerinin savaş yönetiminde önemli derecede söz sahibi olan Churchill, tüm dünya nazarında; İkinci Dünya Savaşı'nın müttefiklerce kazanılmasını sağlayan en önemli birkaç karakterinden birisi olarak görülmüştür.

Britanya için, İkinci Dünya Savaşının en önemli figürlerinden birisi olan Churchill, sürpriz bir şekilde Haziran 1945 seçimlerini kaybetmiştir (Morgan, 1984: 43). 1945 ile 1951 tarihleri arasında ana muhalefet liderliği yapan Sir Winston Churchill, Ekim 1951 ile Nisan 1955 tarihleri arasında yeniden başbakanlık yapmış ve yaşının ilerlemesi ile birlikte hem mental hem de fiziksel yorgunluğunun artmasıyla, başbakanlıktan emekli olmuştur (http://en.wikipedia.org/wiki/Winston_Churchill, ET:05.02.2012).

Emeklilik hayatını yazarak, resim yaparak ve okuyarak geçiren Sir Winston Churchill, 24 Ocak 1965 tarihinde Londra'da vefat etmiştir (Ana Britannica, 1987: 609).

Winston Churchill'in Vefatı ve Türk Basını

Churchill'in vefatı hakkında Türk basınında ilk bilgiler, 16 Ocak 1965 tarihinde görülmeye başlamıştır. Vatan Gazetesi, ilk sayfasında etrafı kalın çizgilerle çerçeveselenmiş şekilde, *W.Churchil Ağır Hasta* başlığı ile verdiği haberde: “İngiltere'nin eski başbakanlarından ve İkinci Dünya Savaşının ünlü siması Sir Winston Churchill'in sağlık durumu endişe vericidir. Son yayınlanan bültenlerde Churchill'in komada olduğu bildirilmektedir” şeklinde bilgi verdikten sonra, İngiliz Tıp Birliği sözcüsünün Churchill hakkında yaptığı açıklamadan alıntılar yapmıştır. Churchill'in özel doktoru Lord Moran'ın hastasını ziyareti ve ünlü siyasetçinin sağlığı ile ilgili kendisine sorulan “Churchill bu rahatsızlığı atlatabilecek mi?” sorusuna “buna cevap veremeyeceğim” şeklindeki cevabı aktarılmıştır. Churchill'in Hyde Park civarındaki evinin yakınında toplanan 600-700 kişilik sessiz bir kalabalığın polis tarafından dağıtıldığı ve Hyde Park'ın girişinin kordona alındığı bilgileri de bulunmaktadır. Yanı sıra Churchill'in siyah beyaz bir fotoğrafının da kullanıldığı haberin son kısmında ise, İngiltere Başbakanı Harold Wilson'ın, Churchill'i 15 dakika süren ziyaretinden bahsedilmiştir (Vatan, 16 Ocak 1965:1).

17 Ocak 1965 tarihli Hürriyet Gazetesine göz atarsak, ilk sayfada *Churchill Dün Komaya Girdi* başlığıyla verdiği haberde: “Beynindeki bir damarda kan pıhtısı hâsıl olan Sir Winston Churchill, dünden beri, mefluç bir hâlde ölüm döşeginde yatmaktadır” bilgisini verdikten sonra, Churchill'in özel doktoru Lord Moran tarafından yapılmış açıklamayı da okurlarına duyurmuştur. Haberın yan kısmında, Churchill'in dünyaca tanınan ağzında purosı ile zafer işareti yaptığı bir fotoğrafını kullanan gazete, altyazı olarak da Churchill'in siyasî hayatıyla ilgili bilgi notları vermiştir (Hürriyet, 17 Ocak 1965: 1).

Aynı günün Vatan Gazetesinin yine ilk sayfasında, kalın bir siyah çerçeve içerisinde ve Churchill'in büyük boy, artık klasikleşmiş ağzında purosı ve zafer işareti yaparken görüldüğü bir fotoğrafının yanında, *Churchill'in Hayatından Ümit Kesildi* başlığı ile ilgili

¹ Her ne kadar Neville Chamberlain Başbakanlık görevinden çekildiyse de, etkin olarak kabine ve parlamentodaki gücünü devam ettirmiştir. Bu dönem için Churchill'in koalisyon yönetimi dönemi de denmektedir.

haber verilmiştir. Haberde, Churchill'in doktoru Lord Moran'ın duyurduğu resmî sağlık bülteninden ve genel sağlık durumunda bahsedildikten sonra: "Churchill'in ikametgâhı önünde sadece İngilizler değil her milletten insan toplanmıştır. Derin bir sessizlik içinde bekleyen kalabalık arasında sarilerine sarılmış Hintliler, millî kıyafetlerini giyinmiş Afrikalılar da bulunmaktadır. Durmadan yağan yağmur altında bekleyen halk, gazeteciler ve foto muhabirleri, binanın ışık yanan tek penceresinden bir türlü gözlerini ayıramamaktadır" bilgisi verilmiştir (Vatan, 17 Ocak 1965:1). *Kurt Politikacı Churchill Kimdir* alt başlıklı kısımda ise, doğumundan itibaren siyasî hayatı ana hatları ile aktarılmıştır (Vatan, 17 Ocak 1965: 1-3). İlk sayfada verilmiş olan haberin *Churchill* başlığı ile 3. sayfada devam eden kısmında ise, torununun yaptığı ziyaret ile ertesi sabah Londra'da gün doğumunda yaşanan hadiselerle birlikte, BBC'nin radyo yayını açılışında Sir Winston Churchill'in sağlığı için yapılan duadan bahsedilmiştir. Haberin son kısmında ise, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü'nün İngiltere'ye gönderdiği mesaj aktarılmıştır: "Ekselanslarının rahatsızlık haberlerinden üzüntüyle haberdar oldum. Süratle iyileşmenizi en iyi dileklerle temenni ederim" (Vatan, 17 Ocak 1965: 3).

Ulus Gazetesi'nde ise 18 Ocak 1965 tarihinde Churchill'in vefatı ile ilgili haberler görülmeye başlanmıştır. İlk sayfanın tam ortasına gelecek şekilde kalın gri çerçeve içerisinde; *Churchill'in hayatından ümit kesildi* başlığı ile, sağ tarafta siyah beyaz purlu ve paltolu bir fotoğrafla verilen haberde, Churchill'in o ana kadarki sağlık durumu özetlenmiş ve Doktor Moran'ın verdiği sağlık bilgilerinden bahsedilmiştir. Haberin devamında İngiliz Tabipler Birliği sözcüsünün: "Sir Winston'un durumunun kötüye gitmesinin beklendiğini, fakat çok kuvvetli bünyesi sayesinde belki sekiz on gün kadar daha yaşayabileceğini" belirten açıklaması da verilmiştir. Gazetenin üçüncü sayfasında devam eden haberde, Churchill'in sağlık durumunun İngiliz siyasetine etki edeceğinden ve duruma göre, İngiltere Başbakanının Bonn'a yapacağı seyahati iptal edebileceğinden bahsedilmiş, ardından da İngiltere parlamentosunun kuruluşunun 700.yıldönümü münasebetiyle törenler yapılmayacağı yazılmıştır. Sütunun sonunda ise şu açıklama yer almıştır: "Sir Winston geceyi sakin geçirmiş, fakat sabahleyin rahatsızlığı artmıştır. Nabız biraz düzensizdir. Akşama doğru yeni bir sağlık bülteni yayımlanacaktır" (Ulus, 18 Ocak 1965: 1-7).

Churchill'in Özel Doktoru Heyecanlı Bir Gün Yaşadı başlığı ile Vatan Gazetesi'nde ilk sayfadan verilen haberin üst kısmında Lord Moran'ın Churchill'in sağlık durumu hakkında basın mensuplarına açıklama yaparken bir fotoğrafı kullanılmış ve haberde; Lord Moran'ın hastasını birçok kez kontrole gelmesinden ve sağlık durumu hakkında verdiği bilgilerden bahsedilmiştir. "Lord Moran, Churchill'in yatmakta olduğu eve girdiği sırada, yüzünde heyecanlı ve ağır bir ifade seziliyordu... Churchill'in özel doktorunun bu beklenmedik ziyareti üzerine sokak, pijamalı komşular, gazeteciler ve televizyon muhabirleri tarafından doldurulmuştur" şeklinde devam eden haberin son kısmı ise: "Lady Churchill'in çok yüklü bir gün geçireceğini ve kalabalığın dağılmasını rica ettiğinin belirtmesidir. Doktorun mesajı, Churchill'in evine davet edilen bir polis müfettişi tarafından gazetecilere ulaştırılmıştır. Polis müfettişi, Lady Churchill'in uykuya ihtiyacı olduğunu ve doktorun, sokaktaki gürültünün Churchill'in eşini uyandırmasını istemediğini söylemiştir. Biraz sonra arabayla takviye polis kuvvetleri gönderilmiştir. Lord Moran'ın şimdilik hastanın başucundan ayrılmayacağına ihtimal verilmektedir" şeklindedir (Vatan, 19 Ocak 1965: 1-5).

21 Ocak 1965 tarihinde, Ulus Gazetesi ilk sayfasında, üst kısımda Doktor Lord Moran'ın, Churchill'in evinin önünde basın mensuplarının yanından aracına doğru

giderken; sokağın kalabalığını da yansıtan fotoğrafını kullanarak ve kötümser bir hava estiren şu başlığı atmıştır: *Churchill'in cenaze hazırlığı başladı*. “Eski Başbakanın evine gelen çiçekler, konacak yer kalmadığı için hastaneye gönderiliyor” şeklinde büyük puntolu giriş bilgisinin ardından devam eden haberde, Sir Churchill'in son durumu hakkında bilgiler verilmiş ve geceleri kötüleşen sağlığının gündüzleri daha iyiye gittiğinden bahsedilmiştir. Yine doktorunun ricası üzerine, Hyde Park'taki evin önünde bekleyen basın mensupları uzaklaşmışlar, kameralar çekimlerini kesmişlerdir. *Cenaze Hazırlıkları* adlı alt başlıkta ise şunlar yazılmıştır: “İngiliz Tıp Birliğinin bir sözcüsü, sağlık bülteni üzerine söylenecek fazla bir şey olmadığını belirterek, hastalık normal seyrini takip ediyor, demekle yetinmiştir. Churchill'in bu hastalıktan kurtulması imkânsız gibi görünmektedir. Hatta bazı söylentilere göre, cenaze hazırlıkları bile başlamıştır”. Sütunun son kısmında ise, İngiliz parlamentosunun kuruluşunun 700. yılı törenlerinin, Churchill'in durumu göz önüne alınarak haziran ayına ertelendiği bilgisi Türk okurlarına aktarılmıştır (Ulus, 21 Ocak 1965: 1-7).

Aynı gün Vatan Gazetesi'nde de olumsuz bir başlık vardır: *Churchill Son Mücadelesinde*. İlk sayfanın sağ alt kısmında küçük bir yer kaplayan haberde herhangi bir fotoğraf da kullanılmamıştır. Haberde, Londra'dan aktarıldığı kadarı ile: “Birkaç gün önce bir beyin kanaması geçiren Sir Winston Churchill'in hayat mücadelesinin sonuna yaklaştığı dün gece özel doktoru Lord Moran tarafından kabul edilmiştir” yazılmış ve 3. sayfada devam eden kısımda da Lord Moran ile İngiliz Tıp Cemiyeti'nin kısa açıklamalarına yer verilmiştir (Vatan, 21 Ocak 1965: 1-5).

Sir Winston Churchill, 24 Ocak 1965 tarihinde hayata gözlerini yummuştur. Vefatla ilgili bilgi saat 11.20'de Londra'daki Türk yetkililerce Ankara'ya bildirilmiştir (BCA, Başbakanlık Basın Merkezi, 030.01 / 16.86.18, 24.01.1965). Basında ise, Churchill'in vefat ettiği gün, süregelen hastalık haberleri yayınlanmaya devam etmiştir. Bunlardan birisinin başlığı *Churchill'in durumu daha da vahimleşti* şeklinde olup, “Çevresindekiler Churchill'e karşı son görevlerini ifa için hazırlığa başladılar. Doktorlar sağlık raporunu basına bildirdi” büyük puntoları ile girişi yapılmış, bir ilk sayfa haberidir. Winston Churchill'in evinin önündeki polis, basın mensubu ve halk kalabalığının haber fotoğrafı olarak kullanıldığı görülmektedir. Haberin, 7. sayfada, *Churchill'in durumu* başlığı ile devam eden kısımda da, Churchill ailesinin sıkıntılı bir dönemde olmasına rağmen yaşadığı sevinçli bir olay anlatılmaktadır: “Ünlü devlet adamı Sir Winston Churchill, yatağında son mücadelesini yaparken, torunu Winston Churchill'in bir oğlu dünyaya gelmiştir. Churchill'in torununun çocuğu da kendisi gibi vaktinden önce doğmuştur. Yavrunun anası Churchill'in torunu ile geçen temmuz ayında evlenmişti” (Ulus, 24 Ocak 1965: 1-7).

Vatan Gazetesi ise, ünlü siyasetçinin vefatını, aynı gün 17.30 akşam baskısı ile okurlarına *Churchill bugün öldü* başlığı ile ilk sayfadan ulaştırmıştır. Haberde: “Geçen haftadan beri komada olan ve ecelle pençeleşen büyük devlet adamının bu mücadelesi on gün sürmüştür. Doksan yaşındaki Churchill'in ölümü üzerine eşi bayan Churchill'e İngiltere Kraliçesi Elizabeth ile Başbakanı Wilson birer telgrafla taziyelerini bildirmişlerdir. Bir beyin kanaması neticesinde hayata gözlerini kapayan Churchill'in ölümü, bütün dünyada olduğu gibi, Ankara'da da büyük üzüntü ile karşılanmıştır. Bu münasebetle hükümetin ileri gelenleri ve parti başkanları yayınladıkları mesajlarla üzüntülerini bildirmişlerdir” bilgileri verilmektedir. Metin kısmının yanında ise, Churchill'in defin töreninin düzenleneceği kilisenin *Churchill buraya gömülecek* başlığı ile fotoğrafı

verilmiştir. *Churchill Türkiye'ye 3 Defa Gelmişti* başlığı altında daha alt kısımda verilen haberde de, Churchill'in büyük bir devlet adamı, eşsiz bir hatip, kalemi kuvvetli bir yazar ve amatör bir ressam olduğundan bahsedilmiştir (Vatan, 24 Ocak 1965:1).

Aynı gazetede, ilk sayfada başlayan haberlerin 5. sayfada devam ettiğini görmekteyiz. Haberde, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü'nün Churchill'in vefatı ile ilgili mesajı şu şekilde yer almıştır: "İngiltere, Sir Winston Churchill'in şahsında, bu asrın ve her zamanın büyük devlet adamlarından mümtaz bir evladını kaybetmiştir. Sir Winston, 50 seneden beri dünya siyaseti içinde, Türkiye'nin birinci ve ikinci dünya savaşı gibi maceraları içinde, yakından temasta bulunduğum bir zattır. İkinci dünya savaşında, münasebetlerimiz ittifak antlaşmaları ile bağlı bir savaşın özel sorunları ve güçlükleri içinde, daimi olarak kritik bir mahiyette geçmiştir. Sir Winston'a samimi saygı duyguları ile bağlı kaldık. Sönmesinden, derin üzüntü duyuyoruz. İngiliz milletinin üzüntü ve saygı duygularını paylaşıyoruz" (BCA. Başbakanlık Basın Merkezi, 030.01/16.86.18, 24.01.1965). Bunun devamında *Churchill* alt başlığı ile verilen kısımda ise, doğumundan ölümüne kadar olan süreçte, Churchill'in hayatı ana hatları ile anlatılmış ve metnin sonunda şu ibareler yer almıştır: "Winston Churchill Türkiye'mize ilk önce, 1911 yılında İçişleri Bakanlığı gelmişti. O tarihte Sultan Reşad tarafından kabul edilmiş ve şerefine bir hayli ziyafet verilmişti. İkinci gelişi ise, 1943 yılında Adana Mülakatı dolayısıyla olmuştu. Churchill son defa Türkiye'yi turist olarak milyoner armatör Onasis'in yatıyla ziyaret ermişti" (Vatan, 24 Ocak 1965:5).

Ünlü siyasetçinin vefatının ertesi günü, Türk basınında manşet olarak şu bilgi verilmiştir. Tercüman Gazetesi, manşet haberinde: *Sir Winston Churchill öldü* başlığı ile verdiği haberde, açıklayıcı bilgi notu olarak; "Dünya politikasının bayrağı yarıya indi" ibaresini kullanmıştır. Çocukluğundan yaşlılığına 4 farklı Churchill fotoğrafının kullanıldığı haberde, kurt politikacının vefatı şu şekilde anlatılmıştır: "8 gün 8 gece süren uyku, dün sabah 10'da sona erdi... Dünya politikasına iki parmağının zafer (V) işareti ile geçen Churchill, geçen cumartesi gecesi uykuya daldı ve uyanmadı. BBC Radyosu 10.35'te, Pazar günü için neşeli müziği kesti, birkaç saniye sustu. Spiker -Sir Winston Churchill, Greenwich saat ayarıyla 8.00 de öldü- dedi (Türkiye saatiyle 10'da). Sonra, neşeli müzik plakları kaldırıldı, Beethoven'ın 5. senfonisi çalmaya başlandı. Bu senfoninin uvertürü, Churchill'in iki parmağıyla işaretlediği zaferin notaya alınmasıydı. Senfoni, tam ortasında Başbakan Wilson'un sözleriyle kesildi, Londra halkı televizyonların başına koştular, radyoların düğmelerini açtılar. Wilson, bir senfoni kadar ağır konuştu: *Dünyanın her tarafında kendisine o kadar şeyler borçlu bulunan herkes Sir Winston'un matemini tutacaktır. Tarihi yarattığı ve tarih okunduğu sürece hatırlanacak bir hayattan sonra şimdi barışa kavuşmuştur*" (Tercüman 25 Ocak 1965: 1).

Siyah kalın bir şeridin içerisinde büyük harflerle; *Churchill Öldü* manşeti ile meşhur purolu pozlarından birisinin kullanıldığı fotoğrafla vefat haberini duyuran Hürriyet Gazetesi, fotoğrafın altında *Erken Doğdu Geç Öldü* alt başlığı ile Winston Churchill hakkında şu bilgiye yer vermiştir: "Sir Winston Churchill 1874 yılında İngiltere'nin en asil ailelerinden birinin oğlu olarak dünyaya geldiği zaman meşhur Times Gazetesi sosyete haberleri sütununda onun zamansız doğduğu bildiriliyordu. Ailece yapılan hesaplara göre bir aydan evvel doğmuş, ocak ayı yerine kasım sonunda dünyaya gelmişti. Erken doğan bu çocuk gayet sıhhatli olarak büyüdü, dünyanın en meşhur simalarından biri oldu. 90 yıl gibi herkese nasip olmayacak uzunlukta bir ömür sürdü". Aynı sayfada haberin devamında

Churchill'in babasının yanına gömüleceği, İsmet İnönü'nün muhtemelen cenaze törenine katılacağı ve Churchill'in hayat hikâyesi verilmiştir (Hürriyet, 25 Ocak 1965: 1).

25 Ocak 1965 tarihli Ulus Gazetesi'nde ise, vefat haberi manşetten *W.Churchill öldü* başlığı ile verilmiş ve gazetenin ilk sayfasının yarısı tamamen bu habere ayrılmıştır. Başında meşhur şapkası, ağzında purosusu ile Sir Winston fotoğrafı ve evinin önündeki kalabalığı gösteren iki fotoğrafın kullanıldığı haber, çeşitli alt başlıklar ile ayrıntılandırılmıştır. “Büyük bir parlamento adamı” alt başlıklı haberde: “İyi gazeteci, iyi yazar, iyi tarihçi, iyi ressam ve ulusuna kan ve gözyaşı vadeden dünyanın en büyük parlamento adamı Churchill öldü. İspanya veraset harbi Marlborough Dükası John Churchill'in torunlarındandır. Babası devlet adamı Randolph Churchill idi. 1874 de Oxfordshire Kontluğunda Bienheim Palas'ta doğdu...”. Sayfadaki diğer alt başlıklar ise şu şekildedir: “Cenaze töreni 30 Ocak'ta”, “Churchill yalnız devlet idare etmedi, tarihi de beraber yazdı”, “İnönü: asrımızın mümtaz bir siması söndü”, “Churchill'in ölümü ve dünya siyaseti”. Ulus Gazetesi ayrıca verdiği haberde; Churchill'in vefatı ile Türkiye'de bütün resmi daire ve teşekküllerde bayrakların yarıya indirildiğini okurlarına duyurmuştur (Ulus, 25 Ocak 1965: 1).

Churchill'in vefatını ilk gün akşam baskısı ile Türk halkına duyurmuş olan Vatan Gazetesi, 25 Ocak 1965 sayısında, konuyu fotoğrafsız olarak, ilk sayfada sol kenarda 3 alt başlık şeklinde vermiştir. *Devlet ve Hükümet Başkanları İngiltere'ye akın ediyorlar* başlığının altında: “Dün ölen eski İngiltere Başbakanı Sir Winston Churchill'in cumartesi günü yapılacak cenaze törenine katılmak için birçok devlet ve hükümet başkanlarının Londra'ya gelmesi beklenmektedir” bilgisi verilmiştir. Devamında gelen alt başlıklar ise: “Tören için Londra'ya Satır'ın (http://tr.wikipedia.org/wiki/Kemal_Sat ET:25.02.2012)². gitmesi muhtemel” ve “Çörçil'in ölümü Dünya politikasına tesir etti” şeklindedir (Vatan, 25 Ocak 1965: 1.) Vatan Gazetesi'nin bildirdiğine göre, Başbakan İnönü, Churchill'in cenaze törenine bizzat katılmak istemektedir ama yardımcısı Dr. Kemal Satır'ın İngiltere'ye gitmesi daha muhtemeldir (Vatan, 25 Ocak 1965: 5).

25 Ocak 1965 tarihli Türk gazetelerin yalnız ilk sayfalarında değil, iç sayfalarında da Churchill için ayrılmış kısımlar bulunmaktadır. Örneğin Cumhuriyet Gazetesi, 5. sayfasını, reklamlar ve ilanlar haricinde, tamamen Winston Churchill'in vefatına ayırmıştır. Churchill'in, Lord Moran'ın ve Hyde Park'taki evin önünün görüldüğü 3 büyük fotoğrafla ve *Churchill Asrımızın Yaşayan Tarihiydi* başlığı ile verilen haberde, ünlü siyasetçinin yaşamı ve özel hayatı çeşitli yönleriyle anlatılmıştır (Cumhuriyet, 25 Ocak 1965: 5).

Sir Winston Churchill, dünyaca tanınan, çok yönlü bir politikacı olmasının yanında, uzun dönem İngiliz politikasına yön vermiş bir isimdir. Vefatı üzerine İngiltere Kraliçesi II.Elizabeth'in, bayan Churchill'e gönderdiği taziye mesajı Türk basınına da yansımıştır: “Sir Winston'un ölümü eşimi ve beni tarif edilemez bir acı ile sarstı” (Ulus, 25 Ocak 1965: 1-7).

Churchill'in ölümü, hiç şüphesiz dünyanın dört bir yanından ve Türkiye'den önemli kişilerin, konu ile alakalı çeşitli beyanatlar vermesine neden olmuş ve bunların bir kısmı Türk basınında yer almıştır. Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Churchill'in vefatını şu sözlerle değerlendirmiştir: “Asrımızın en mümtaz devlet adamlarından Sir Winston Churchill'in bu sabah hayata gözlerini kapadığını büyük bir

² İsmail Kemal Satır (1911-1991), dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı.

teessürle öğrendim. Bütün hayatı boyunca, demokrasi ve hürriyet ideallerine kendini vakfetmiş olan bu büyük insanın üfülü yalnız İngiliz milleti için değil, bütün beşeriyet için büyük kayıptır. İkinci Dünya Harbinin kahramanı Sir Winston Churchill, hür milletlerin zafere ulaşmasında sonsuz enerjisi ile en büyük rolü oynamış ve zaferi müteakip mesuliyet mevkiinden ayrıldıktan sonra da barış ve güvenlik uğrunda mücadelelerine devam etmiştir. Büyük siyaset ve devlet adamı vasıfları yanında edip ve tarihçi olarak da temayüz eden bu kıymetli evladının kaybından dolayı dost ve müttefik İngiliz Milletine, Türk Milletinin de, hislerine tercüman olarak en derin taziyelerimi teessürlerimle ifade ederim”. Bu açıklamasına ilaveten Gürsel, İngiltere Kraliçesi II.Elizabeth'e de bir mesaj göndermiştir. Mesajda: “Sir Winston Churchill'in üfulünü öğrenmekle çok derin teessür duymaktayım. Türk Milleti ve şahsım adına majestelerine ve dost İngiliz Milletine, dünyanın bütün hürriyet sever memleketlerini derin bir mateme gark eden bu büyük kayıptan dolayı en samimi taziyelerimi sunarım. Türk Milleti, şu anda İngiliz Milletinin bu telafisi gayrı mümkün kayıptan dolayı duymakta olduğu derin elemi bütün kalbi ile paylaşmaktadır” satırları yazmaktadır (Ulus, 25 Ocak 1965: 7).

Türkiye’de, dönemin muhalefet partisi Adalet Partisi’nin Genel Başkanı Süleyman Demirel, Churchill’in vefatı üzerine düşüncelerini basınla paylaşmıştır. Demirel: “Hayat hikâyesi asrımızın büyük hadiselerinden biri olan Sir Winston Churchill’in ölümü, insanlık âleminin telafî edilemez bir kayıptır. Sir Winston Churchill, cesaretin, azmin ve mücadele gücünün sembolü ve unutulmaz bir siması olarak tarihe geçecektir. İnsanlığa ve demokrasiye yaptığı hizmetler, asırlar boyunca inikasını bulmakta devam edecektir” (Hürriyet, 25 Ocak 1965: 7).

Churchill vefat ettiğinde İngiltere Başbakanı Harold Wilson’un yaptığı açıklama da, 25 Ocak 1965 tarihli Türk basınında yer bulmuştur. İngiliz Başbakan, “Sir Winston Churchill’in ölümünü büyük bir teessürle öğrenmiş bulunuyorum. Aziz hatırası yalnız İngiltere’de değil, bütün dünyada anılacak ve tarihe mal olan eserleri tarihle birlikte yaşayacaktır” şeklinde beyanatta bulunmuştur (Ulus, 25 Ocak 1965: 7)

Churchill’in vefatı dolayısıyla yapılan açıklamalara devam edecek olur isek, karşımıza dönemin Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican’ın bir beyanatı çıkmaktadır: “Sir Winston Churchill’in ölümüyle, sadece İngiltere değil, dünyamız 20. asrın yetiştirdiği en büyük devlet adamlarından birini kaybetmiş bulunmaktadır. Ölümü elbet hepimizi müteessir etmiştir. Dünyamızın ve milletlerimizin, onun gibi büyük devlet adamlarından mahrum kalmamalarını temenni ederim. Hatırasını saygıyla anarken, dost İngiliz milletine başsağlığı dilerim” (Vatan, 24 Ocak 1965: 5).

Dünyaca tanınan bir sima olması ve bir devre yön vermesi hasebiyle Churchill’in vefatı, ülkesi ve dışarıda geniş akis bulmuştur. Ölümü sonrası yapılan açıklamaların pek çoğu da Türk basınında yer almıştır. Bunlardan Churchill’in halefleri olması itibarıyla Anthony Eden ve Lord Clement Richard Attlee’nin sözlerini burada vermek istiyoruz. Churchill’in vefatı üzerine Eden: “Sir Winston Churchill’in adından ayrılmayan nitelikler şunlardı: Cesaret, inanç, kararlılık ve yönetimde kesinlik. Sir Winston kötülüğün gücüne karşı bizim direncimizi sembolleştiren kimseydi. Ve bütün dünyada hür insanların bir tılsımıydı. Sir Winston bugün kendisini tamamen tanıyabilmemiz için fazla büyüktür fakat onunla gurur ve ona minnettarlık duyabiliriz” açıklamasını yapmıştır. Attlee ise, “Sir Winston Churchill, barış zamanlarında çok büyük bir devlet adamı değildi, fakat savaşta büyük bir yöneticiydi. Ölümüyle büyük Viktoryenlerin sonuncusu kayboldu” cümlelerini sarf etmiştir (Ulus, 25 Ocak 1965: 7).

25 Ocak 1965 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin iç sayfalarında, iki sütun hâlinde ve *Dünyadaki Akisleri* başlığı ile, Churchill'in vefatı dolayısıyla dünya çapında önemli şahsiyetlerin verdikleri beyanatlar yayımlanmıştır. Sütunlarda sırası ile; Johnson, Kosigin, De Gaulle, Truman, Eisenhower, C.Morgan, L.Samuel, B.Baxter, C.Attlee'nin açıklamaları yer almıştır (Hürriyet, 25 Ocak 1965: 7).

Sir Winston Churchill'in vefatı ile ilgili haberlerin hemen hepsinde cenaze töreni hakkında da bilgiler görülmektedir. Örneğin, Tercüman Gazetesi'nde, 25 Ocak 1965 tarihindeki *Sir Winston Churchill Öldü* başlıklı ana manşetin hemen altında kalın puntolar ile "Eski İngiliz Başbakanının cenaze töreni cumartesi günü yapılacak" bilgisi verilmiştir (Tercüman, 25 Ocak 1965: 1). Vatan Gazetesi ise, *Devlet ve Hükümet Başkanları Londra'ya Akın Ediyorlar* başlıklı ilk sayfa haberinde, dünyanın çeşitli ülkelerinden önemli liderlerin Churchill'in cenazesi için Londra'ya gideceğini ve defin törenine katılacağını yazmıştır. Aynı gazetede, bir alt kısımda ise; *Tören için Londra'ya Satır'ın gitmesi muhtemel* başlığı ile verilen ve Türkiye'nin törende kimin tarafından temsil edileceğinin yazıldığı haber bulunmaktadır. Buna göre, Başbakan İsmet İnönü, törene bizzat katılmayı arzu ediyor olsa da kuvvetle muhtemel yardımcısı Dr. Kemal Satır, Türkiye'yi temsil edecektir (Vatan, 25 Ocak 1965: 1-5).

25 Ocak 1965 tarihli Hürriyet Gazetesi ise, Churchill'in cenazesi ile ilgili bilgiyi, ilk sayfada manşetin altında kalın puntolarla *Eski İngiliz Başbakanı Babasının Yanına Gömülecek* şeklinde verdikten sonra ilerleyen sayfalarda; "Başbakan Harold Wilson, Sir Winston Churchill'in cenaze töreninin cumartesi günü St.Paul Katedralinde yapılacağını bildirmiştir. Bildiriye göre eski başbakanın naşı çarşamba, perşembe ve cuma günleri Westminster Sarayı'nda kurulacak bir katafalkta duracak, halk tarafından ziyaret edilecektir. Dini törenden sonra, cenaze Sir Winston'un dünyaya geldiği Bladon'daki Blenheim Sarayı'nın cümlesinden St.Martin Kilisesi'nin mezarlığına defnedilecektir. Cenaze günü tabut, Westminster Sarayı'ndaki katafalktan alınıp 12 atın çekeceği bir top arabasıyla St.Paul Katedraline getirilecek, daha sonra bir çatana ile Thames nehrinden Waterloo İstasyonuna taşınacak ve oradan özel bir trenle Blenheim Sarayı'na nakledilecektir. Winston Churchill, Blandon Kasabasındaki St.Martin Kilisesinin sakin mezarlığında, annesi ile babasının yanına gömülecektir" şeklinde yapılacak cenaze törenini ayrıntılandırmıştır (Hürriyet, 25 Ocak 1965: 1-7).

Sir Winston krallara yapılacak bir cenaze töreni ile gömülecek alt başlığı ile Ulus Gazetesi ilk sayfasında kendine yer bulan cenaze töreni haberinin, ilerleyen sayfalardaki devamında ise, Papa VI.Paul'un, Bayan Churchill'e gönderdiği mesaj ve başsağlığı dilediği bilgisi verilmiştir (Ulus, 25 Ocak 1965: 1-7).

Winston Churchill'in vefatının ertesi günü, Türk basınında sadece konu ile ilgili haber nitelikli yazılar değil, Churchill'i çeşitli açılardan anlatan tanıtım yazılarına da yer verilmiştir. Tercüman Gazetesinde iç sayfalarda, *İngiltere'ye en büyük hizmeti yapan Britanya'lı, Altın Beyinli Adam:Çorçıl* başlıkları ile verilen haberler neredeyse tüm sayfayı kaplamış olup, 5 ayrı fotoğrafla da süslenmiştir (Tercüman, 25 Ocak 1965: 3).

Ulus Gazetesi ise yine iç sayfalarında, 3 ayrı fotoğraf kullandığı, reklamlar hariç, tüm sayfayı kaplayan haberinde, başlık olarak; *Churchill hareketli bir hayat geçirmişti ve Sir Winston Churchill'in Harb sırasında liderliği* cümlelerini kullanmıştır. Sir Llewellyn Woodward'ın aynı yazısının çevirisi olan ikinci başlığın üzerinde kalın puntolarla "Dünyanın kaybettiği büyük insan" ibaresi yazılmıştır (Ulus, 25 Ocak 1965: 6).

Churchill'in tabutunu 5 Başbakan taşıyacak başlıklı 26 Ocak 1965 tarihli sayısında Cumhuriyet Gazetesi, İsmet İnönü'nün, Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği'nde Churchill'in adına açılan özel defteri imzalarken görüntülediği bir fotoğrafını yayınlamıştır. Haberin devamında ise, Churchill'in cenazesini Douglas-Home, Eden, Macmillan ve Attlee gibi eski başbakanların taşıyacağı ve bunlara Churchill'in 53 yaşındaki gazeteci oğlu Randolph Churchill'in eşlik edeceğini yazmıştır (Cumhuriyet, 26 Ocak 1965: 1). Aynı haber, 26 Ocak 1965 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde de, birinci sayfanın altında küçük bir köşe şeklinde verilmiş olup, devamında Churchill ailesinin, cenaze törenine çiçek gönderilmemesini rica ettiği, bilgisi de verilmiştir (Hürriyet, 26 Ocak 1965: 1).

Satır, Cuma Günü Londraya Gidiyor başlığı ile ilk sayfanın ortasında, İsmet İnönü'nün İngiliz Büyükelçiliği'nde Churchill adına açılan defteri imzalarken görüntülediği fotoğrafın kullanıldığı haberde, "Churchill'in cenaze töreni programı açıklandı" bilgisi metne göre daha büyük harflerle verilmiştir. Haberin devamında Türkiye adına törene katılacak heyet hakkında şu bilgiler verilmiştir: "Eski İngiltere Başbakanı Churchill'in önümüzdeki cumartesi günü yapılacak cenaze merasiminde bulunmak üzere Başbakan Yardımcısı Kemal Satır ile Dışişleri Bakanlığı Protokol Dairesi Genel Müdürü Haluk Kura cuma günü Ankara'dan hareket edeceklerdir. Halen Washington'da bulunan Londra Büyükelçimiz Zeki Kuneralp de heyetimize iltihak edecektir" (Vatan, 26 Ocak 1965: 1). Churchill'in cenazesinde Türkiye'yi temsil edecek heyetin resmî ilanı da, 26 Ocak 1965 tarihli kararnamede yer almıştır (BCA, Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 030.18.01 / 183.6.1124, 26.01.1965).

Türk basınında, Churchill haberlerinin sadece ilk sayfalarda değil, iç kısımlarda da görüldüğünden, çalışmanın önceki kısımlarında, bahsedilmiştir. İç kısımlardaki bilgiler, zaman zaman ilk sayfa haberinin devamı şeklinde görülürken, kimi zaman da farklı başlıklar altında müstakil haberler şeklinde yer almıştır. 26 Ocak 1965 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin iç sayfalarında, baş sayfa haberinin devamı olan fakat farklı bilgiler veren bir metin vardır. Alt başlığı "Times'ın jesti" şeklinde olan haberde şunlar yazmaktadır: "Londra'da yayınlanan Times Gazetesi uzun yıllardan beri devam ettirdiği geleneği bozarak ilk sahifesinde Churchill'in ölümüyle ilgili haberleri neşretmiştir. Bu gazete, Kraliyet ailesi mensupları için dahi şimdiye kadar böyle bir harekette bulunmuş değildir. İlk sahifesinde daima kısa ilanlar yayınlayan gazete, Churchill'in büyük bir resmini basmış ve ölüm haberini vermiştir". Gazetenin aynı sayfasının sağ üst kısmında ise, *25 Dev Kalemde Churchill* ana başlığı ile bir dizi yazısı başlatılmış, çeşitli kişilerin Churchill ile alakalı görüşleri kısa kısa aktarılmıştır. Dizi yazısının alt başlığı ise "Ölü ve dirisine 25 sterlin verilecekti" şeklindedir (Cumhuriyet, 26 Ocak 1965: 7).

İç sayfa haberlerine göz atmaya devam ettiğimizde, Churchill'in cenaze töreninin tam bir krallar toplantısına döneceği haberini görürüz. "Sir Winston Churchill'in Cumartesi günü yapılacak cenaze törenine Norveç Kralı Olaf, Danimarka Kralı Frederik ve Yunan Kralı Konstantin de katılacaktır. Törende 82 yaşındaki İsveç Kralını, Prens Bertil temsil edecektir. Ayrıca Churchill'in savaş sıralarından arkadaşı olan General Eisenhower'ın da Londra'ya geleceği öğrenilmiştir" (Vatan, 26 Ocak 1965: 5).

27 Ocak 1965 tarihli Ulus Gazetesi'nin konu ile ilgili başlığı *Churchill'e karşı son saygı görevi* şeklindedir. Haber ilk sayfanın ortasında, oldukça küçük sayılabilecek şekildedir. Konusu ise, cenaze öncesi Churchill'in nâşının katafalka konulmasıyla ilgilidir: "Sir Winston Churchill'in nâşı İngiliz halkının kendisine son saygı duruşunda bulunabilmesi için bu akşam evinden alınarak Westminster Hall'a götürülecektir.

Churchill'in nâşının Westminster Hall'a götürülmesi sırasında yalnız ailenin yakın dostları ve akrabaları hazır bulunacak ve tabut 3 metre yüksekliğindeki mor örtülü katafalkın üzerine konulduktan sonra, Lady Churchill'in isteği üzerine Canterbury Başpiskoposu bir dua okuyacaktır" (Ulus, 27 Ocak 1965: 1).

Churchill'in defnedileceği aile mezarlığı fotoğraf altı başlığı ile verilen 27 Ocak 1965 tarihli Hürriyet Gazetesi haberinde, Churchill'in defnedileceği aile mezarlığının bir fotoğrafı verilmiştir. Haberde ayrıca: "Dünyanın birçok tanınmış devlet adamının katılacağı cenaze merasiminin harp sonrasının en muhteşem cenaze merasimlerinden biri olacağı ifade edilmektedir. Cenaze alayının ihtişamına karşılık, Churchill gayet basit bir kabre gömülecektir" bilgisi verilmiştir (Hürriyet, 27 Ocak 1965: 1).

Her geçen gün cenaze töreninde uygulanacak protokolle ilgili yeni bir bilgi Türk basınında yer almıştır. 27 Ocak 1965 tarihinde ise, önceki bilgilerin üzerine eklenen metin şu şekildedir: "Kortej St.Paul Kilisesinden Londra Kulesine gelinceye kadar jet uçakları uçacak ve Churchill'in her yaşı için bir dakika ara ile 90 top atışı yapılacaktır" (Ulus, 27 Ocak 1965: 7).

Tüm bu haberlerin yanı sıra, Cumhuriyet Gazetesi 25 Dev Kalemde *Churchill* yazı dizisine devam etmiş ve 27 Ocak 1965 tarihli dizinin alt başlığını "Harbden harbe" şeklinde belirlemiştir (Cumhuriyet, 27 Ocak 1965: 7).

Hürriyet Gazetesi, 28 Ekim 1965 tarihli sayısının ilk sayfasında, uzun bir sütun şeklinde, *Churchill cenaze törenini sağlığında planlamış* başlığı ile ve Churchill'in önden ve arkadan iki portre fotoğrafının kullanıldığı, Doğan Uluç'un bir makalesini yayınlamıştır: "Ölümünden üç ay önce bir röportaj randevusu almak için evine gittiğimde beni karşılayan Lady Churchill'in, 'Uzun zamandan beri hiçbir millete mensup basın temsilcisiyle görüşmemektedir. Sıhhatine zararlı olacağı mülahazasıyla doktorları men etti. Fakat Türklere hayran olduğumu söyleyebilirim' diye bahsettiği müteveffa Sir Winston Churchill için Büyük Britanya adalarında, şimdiye kadar İngiltere tarihinde görülmemiş en büyük cenaze töreni hazırlanmaktadır". Uluç makalesinin devamında, Churchill'in cenaze töreninden bahsetmiştir (Uluç, 28 Ocak 1965).

25 Dev Kalemde *Churchill* başlıklı dizi yazısına devam eden Cumhuriyet Gazetesi ise, 28 Ocak 1965 tarihli sayısında "Sonun Başlangıcı" başlığını kullanmıştır. 25 dev kalem olarak adı geçen kişilere örnek vermek gerekir ise: Richard Armstrong, Guy Eden, Gerald Paule, James Losa, Lord Ismay, Lewis Bord, Alan Moorhead, A.L. Rovse, Richard Harrity, Maurice Edelman, Lewis Broad, Edwin Roth gibi isimler yer almaktadır (Cumhuriyet, 28 Ocak 1965: 7).

Bu arada, Churchill'in tabutunun katafalka konması ile ilgili haberlere dönecek olur isek, karşımıza 28 Ekim 1965 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin iç sayfalarında önemli bir haber çıkmaktadır. Birincisi, Churchill'in tabutunun İngiliz subay ve askerlerce taşınmasını gösteren, ikincisi ise Westminster Sarayı'nda katafalkın konduğu odanın geniş açıdan görüldüğü iki fotoğrafın kullanıldığı haberde katafalka konma ile ilgili şunlar yazılmıştır: "Sir Winston Churchill'in nâşı dün Westminster Sarayında hazırlanan katafalka yerleştirilmiş ve başta hükümet başkanı Harold Wilson olmak üzere binlerce İngiliz cenazenin önünden geçerek son ihtiram vazifesini ifa etmiştir. Bayrağa sarılı tabutun üzerine yerleştirilen siyah örtülü katafalkın 4 bir ucuna birer büyük mum dikilmiş, 4 deniz subayı, Churchill'in etrafında, başları eğik ve hareketsiz nöbetteydiler. Şeref nöbeti 20

dakikada bir değiştirilmekte ve denizcilerin yerini sırayla kara ve hava subayları almaktadır” (Hürriyet, 28 Ocak 1965: 7).

Churchill'in tabutu önünden 72.393 kişi geçti başlığı ile, Ulus Gazetesi'nin ilk sayfasında sol alt kısımda küçük bir yer tutan haber iç sayfalarda da devam etmiştir. Haberde: “İngiliz halkı, Londra’da şiddetli kar fırtınası ve dondurucu soğuğa rağmen, dün geceden beri Churchill’e son vazifesini yerine getirmek için Westminster Hall’ün önünde beklemektedirler. Halkın Churchill’e saygı duruşunda bulunması için dün sabah dokuzda açılan Westminster Hall’ün kapıları bu sabah altıdan yediye kadar kapatılmıştır. Kapılar tekrar açıldığı vakit Westminster Hall’ün önünde 3200 kişilik bir kuyruk bulunuyordu. Churchill’in katafalkı önünden şimdye kadar 72.393 kişi geçmiştir. Dışarıda bekleyen İngilizler arasında kucaklarında küçük çocuklar olanlara da rastlanmaktadır (Lukacs, 2002: 163-202). Dün gece Churchill’in katafalkı önünden Lady Churchill ile kızı bayan Mary Soames da geçmiştir. Siyahlar giyinmiş olan iki kadını kimse tanımamıştır” bilgileri verilmiştir (Ulus, 29 Ocak 1965: 1-4).

Ulus Gazetesi, 29 Ocak 1965 tarihli sayısında, ilk sayfada Churchill’in vefatı ile ilgili ikinci bir haber daha vermiştir. *B.Milletler Pazartesi Günü Toplanacak* başlığı ile verilen haberde; 28 Ocak 1965 tarihinde New York’ta gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler toplantısının büyük bölümünü Churchill’i anmaya ayırdığı bildirilmiş ve Genel Kurul Başkanı Alex Quelson Sackey’in, Churchill’in cenaze törenine katılmak üzere Londra’ya gideceği yazılmıştır (Ulus, 29 Ocak 1965: 1-7).

Yıkılmayan bir adam: Churchill başlığı ile yayınlanan Saim Besbelli’ye ait bir makalede ise, Churchill’in askerî hayatı ile dünya savaşlarındaki yöneticilik ve askerî kararları ele almıştır. Zaman zaman Churchill’in kendi yazdıklarından alıntılarının bulunduğu makalede, Birinci Dünya Savaşı’nda, itilaf devletlerinin gerçekleştirdiği Çanakkale deniz savaşlarının kaybedilmesinde önemli rol oynayan Nusrat Mayın Gemisi’nin döşediği mayınlarla ilgili Sir Winston’ın şu sözleri mevcuttur: “Yalnız başına bu maniadır ki, Çanakkale’nin geçilmesine engel oldu. Yine bu maniadır ki, Türkiye’yi bir hezimetten korudu ve harbi uzattı. Bu yüzden mağluplar kadar muzaffer olanlar da sarsıldı”. Makalenin devamında Saim Besbelli, Churchill’in İkinci Dünya Savaşı’nda gerçekleştirmiş olduğu askerî faaliyetlerden çeşitli örnekler verdikten sonra, sözlerini şu şekilde sonlandırmıştır: “İnsanlık, Churchill’in şahsında büyük devlet adamlığının, çalışkanlık, azim, sebat ve yılmazlığın mükemmel bir timsalini kaybetti” (Ulus, 29 Ocak 1965).

30 Ocak 1965 tarihi, Sir Winston Churchill’in toprağa verildiği gündür. Vatan Gazetesi, cenaze töreninin ayrıntılarını aynı gün akşam baskısında okurlarına duyurmuştur. *Krallara Layık Bir Törenle Churchill’in Cenazesi Defnedildi* başlığı ile ve ilk sayfada büyükçe verilen haberde, fotoğraf olarak Churchill’in tabutunun Westminster Hall’de katafalka konduğu salon kullanılmıştır. İç sayfada da devam eden haberde cenaze ile ilgili çeşitli ayrıntılar verilmiştir: “Churchill Westminster Hall’den alınırken salonda Kraliçe Elizabeth’in eşi, Prens Philip, Veliht Prens Charles, Hollanda Kraliçesi Juliana, Norveç Kralı Olaf, Yunan Kralı Konstantin, Danimarka Kralı Frederik, İsveç Prensi Bertil ve İngiliz siyasî liderleri hazır bulunuyorlardı. Uzunluğu hemen hemen bir mili bulan kortejin önünde İngiliz askerî birlikleri ve bunun arkasında da Deniz, Hava ve Kara kuvvetlerinin bando birlikleri yürüyordu. Kortejde üçüncü sırayı renkli ortaçağ kıyafetleri giymiş trompet birlikleri almıştı. Trompet birliklerinin renkli kıyafetleri İngiliz birliklerinin mavi ve kahverengi üniformaları ile tam bir tezat teşkil etmekteydi. Bando birliklerinin arkasından

Kraliyet Hava Kuvvetlerine bağlı 15 hava subayı ilerlemekteydi. Churchill'in 'birkaç kişi' diyerek ölümsüzleştirdiği bu subaylar ikinci dünya savaşında Hitler'in uçaklarını düşüren İngiliz 'Spitfire' ve 'Hurricane' uçaklarının hayatta kalan pilotlarıydı. Churchill'in naşını taşıyan top arabasının hemen önünde ortak kurmay heyeti ve arkalarında da hanedan bayraklarını taşıyan İrlanda Kraliyet Ordusuna bağlı dört subay gelmekteydi" (Vatan, 30 Ocak 1965: 1-5).

Vatan Gazetesi, 30 Ocak 1965 tarihinde akşam baskısında, okurlarına, cenaze töreninin ayrıntılarını ulaştırırken, diğer bazı gazeteler ise, aynı tarihte cenaze töreni hazırlıkları hakkında bilgiler vermeye devam etmişlerdir. Örneğin Ulus Gazetesi, *Churchill'e Son Tören Bugün* başlığı ile ilk sayfanın alt kısmında verdiği haberde, Başbakan Yardımcısı Kemal Satır'ın, Esenboğa Havaalanı'ndan Londra'ya gitmek üzere ayrılırken çekilmiş bir fotoğrafını kullanmıştır. Haberde: "Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Dr.Kemal Satır, İngiltere'nin eski başbakanlarından ünlü devlet adamı Sir Winston Churchill'in bugün Londra'da yapılacak cenaze töreninde, Türkiye'yi temsil etmek üzere, dün saat 09.30'da uçakla Londra'ya hareket etmiştir. Dışişleri Bakanlığı Protokol Dairesi Genel Müdürü Haluk Kura'nın refakat ettiği Dr.Satır, Esenboğa Havaalanında, bazı bakanlar ve İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Davis Allen tarafından uğurlanmıştır" şeklinde cenaze törenine katılacak Türk heyetinin gidişi hakkında bilgi verildikten sonra, iç sayfalarda tören provası ve genel durum hakkında birtakım bilgiler aktarılmıştır: "Öte yandan Londra polisi de cenaze töreni ile ilgili son hazırlıklarını tamamlamış ve Westminster Hall'den St. Paul Kilisesine giden iki buçuk millik uzun yolda gerekli tedbirler alınmıştır. Scotland Yard'ın bir sözcüsü yarınki töreni en azından yarım milyon insanın izleyeceğini söylemiştir. Sir Churchill'in cenaze töreni dolayısıyla Londra'da bulunan devlet başkanlarını ve misafirleri korumak üzere 10.000 polis görevlendirilmiştir. Churchill'in cenaze törenine katılmak üzere gelen eski Başkan Eisenhower, St.Paul Kilisesinde televizyon için Churchill'le ilgili bir konuşma yapmayı kabul etmiştir. Ayrıca, ünlü İngiliz aktörü Sir Laurence Olivier de yarın St.Paul Kilisesinde cenaze ayininden önce yapılacak Churchill'in hatıraları ile ilgili bir programda Churchill'in 'sesini' canlandıracaktır. Sir Winston Churchill'in Westminster Hall'de bulunan nâşi önünden Çarşamba sabahından bu sabaha kadar 188.000 kişi geçmiştir. İngiliz halkı yarın sabah altıya kadar eski Başbakanlarına son saygı duruşunu yerine getirebileceklerdir" (Ulus, 30 Ocak 1965: 1-7).

Churchill dün toprağa verildi başlığı ve Churchill'in tabutunun top arabasında götürülürken çekilmiş bir fotoğrafın kullanıldığı ilk sayfa haberiyle, cenaze törenini okurlarına bildiren Cumhuriyet Gazetesi, törene dört kral, dört devlet başkanı ile on bir başbakanın katıldığını ve Big Ben'in bir süre sustuğunu kalın puntolarla başlık altında yazmıştır. Haberin ilerleyen kısımlarında cenaze ile ilgili çeşitli ayrıntılar bulunmaktadır: "Churchill için özel cenaze ayini, on yedinci asırda inşa edilmiş olan St.Paul Kilisesinde yapılmıştır. Kilisenin başpapazı Dr.Matthew, ilahiler okunmasını takiben hazır bulunanları 'hürriyet ve vatani uğruna çok işler başarmış bu büyük insan için' duaya davet etmiştir. Törene katılan Cumhurbaşkanı Fransız'dan Charles De Gaulle, İsrail'de Shazar, Zambiya'dan Kaunda, İzlanda'dan Asgiorsson'dur. Churchill'in, İngiliz bayrağına sarılı tabutu, şimdiye kadar yalnız hükümdarların cenazesi için kullanılan ve 142 bahriye erinin çektiği top arabasıyla ebedi istirahatgâhına götürülmüştür. Davetliler arasında en fazla göze çarpan, müteveffanın 79 yaşındaki dul eşi Clementine Churchill olmuştur. Çok kimse çekinmeksizin hıçkırarak ağlamış, fakat Lady Churchill, gözyaşlarını zapt etmeyi bilmiştir. Londra'nın meşhur saati Big Ben, merasim dolayısıyla tarihte ilk defa olarak çalmamış,

susmuştur. Bunun yerine, Churchill'in her yaşı için bir tane olmak üzere atılan 91 pare top mateme bürünmüş Londra'nın sessizliğini bozmuştur" (Cumhuriyet, 31 Ocak 1965: 1-7).

Ulus Gazetesi ise, cenaze törenini *Churchill büyük törenle gömüldü* başlığı ile ilk sayfadan vermiştir. Orta büyüklükteki haberde, Churchill'in tabutunun Westminster Hall'den alınıp Waterloo İstasyonu'ndan trenle memleketine gönderilişine kadar Londra'da takip ettiği yol güzergâhını, zaman çizelgesi ile birlikte gösteren bir kroki görsel materyal olarak kullanılmıştır. Diğer gazetelerdeki haberlerden yaptığımız alıntılarının dışında kalan bilgiler için Ulus'a baktığımızda şu ayrıntılar karşımıza çıkmaktadır: "Ünlü film yıldızı Marlene Dietrich de bu sabah GMT ayarıyla 1.15 de Churchill'in katafalkı önünde bir dakika durmuştur. Beyaz perde sanatçısının çok heyecanlı ve gözleri yaşlı olduğu görülüyordu. Bu sabaha kadar Westminster Hall'u ziyaret edenlerin sayısının 300 bini geçtiği anlaşılmaktadır.

Sekiz er, tabutu top arabasından alarak kiliseye götürmüştür. Tabutun ağırlığı erlerin yüzlerindeki ifadeden anlaşılakta idi. St. Paul Kilisesinde ayın bittikten sonra 50 kişilik kilise korosu İngiliz Millî Marşını söylemiş, bunu müteakip askerler tabutu, Haendel'in cenaze marşı çalarken top arabasına taşımışlardır. Şehrin merkezini boydan boya geçen cenaze alayı, önde askerî bandolar olduğu halde, Thames nehri üzerinde ve Londra kulesinin önündeki köprüye geldikleri anda, merasimin resmî safhası bitmiştir. Tabut 'Havengore' motoruna nakledilmiştir. Thames nehrindeki bu son yolculuğunda Churchill'i Kraliyet Hava Kuvvetlerinin 'Lightning' uçakları selamlamaya gelmişlerdir. Saatte 700 km hızla uçan uçaklar 'Havengore' motoru üzerinde 150 metreye kadar alçalmışlar sonra bir demet halinde tekrar yükselmişlerdir. Waterloo istasyonunda, askerler tabutu özel bir vagona taşımışlardır. Churchill'in ailesi de özel trene binmiştir. Az sonra tren Blenheim istikametine hareket etmiştir. Tarihi gün bu surette sona ermiştir. Bilindiği gibi, Churchill Blandon köyünün bir mezarlığına, Blenheim Şatosu yakınına gömülecektir. Lady Churchill bu son merasimin çok sade ve aile arasında cereyan etmesini istemiştir. Churchill'in eşinin bu arzusunun itaati reddeden gazeteci sayısı çok azdır" (Ulus, 31 Ocak 1965: 1-4.).

Churchill'in naşının Londra'dan Blandon'a naklinden sonrası ile ilgili Türk basınında yer alan haberlere göz atmaya devam eder isek, karşımıza şu manzara çıkmaktadır: "Blandon'da binlerce insan birikmiş durumdadır. Herkes, Waterloo istasyonundan gelecek olan cenazeyi beklemektedir. Binlerce polis burada çok sıkı emniyet tedbirleri almıştır. Churchill'in cenaze törenini bugün radyo ve televizyondan dünya nüfusunun onda biri takip etmiş, Londra, gazete, ajans, mecmua ve diğer basın vasıtalarının gönderdiği binlerce muhabirle dolup taşmıştır. St.Paul Katedralindeki ayın için yalnız 100 gazeteciye giriş müsaadesi verilmiş, 1000 den fazla basın müracaatı reddedilmiştir. Churchill'in cenaze merasimi tarihin en büyük cenaze merasimlerinden birisi olmuştur" (Cumhuriyet, 31 Ocak 1965: 7).

Cenaze töreninin genel bir özeti olması bakımından Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanmış olan şu metin önemlidir: "Eski İngiliz Başbakanlarından Sir Winston Churchill için hazin, fakat 500.000 kişinin izlediği göz kamaştırıcı bir cenaze töreni yapılmıştır. 6 saat 38 dakika süren tören, Churchill'in naşının, Türkiye saati ile 19.23 de Londra dışındaki Blandon aile mezarlığına annesi ve babasının yanına defnedilmesiyle son bulmuştur" (Cumhuriyet, 31 Ocak 1965:1).

Churchill'in cenaze töreni vasıtasıyla daha önceki mesajlara ek olarak dönemin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen, Avam Kamarası Başkanı Sir Harry Foster'a bir taziye mesajı göndermiş ve Sir Foster da buna cevap vermiştir. Bu mesajlar ise

dönemin Türk basınında şu şekilde yer almıştır: “Tanınmış İngiliz Devlet adamı Sir Winston Churchill’in vefatı dolayısıyla Türkiye Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen ile İngiltere Avam Kamarası Başkanı Sir Harry Hykon Foster arasında şu mesajlar teati olunmuştur: ‘Asrımızın en büyük devlet adamlarından biri olarak tanıdığımız ve yakın tarihin en zor bir devresinde, hür milletler ve hürriyet davasında örnek bir metanet, azim ve cesaretle çalışmış ve büyük başarılar sağlamış olan Sir Winston Churchill’in ufûlü münasebetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi ve şahsım adına size kendisine karşı duyduğumuz hayranlık hisleri ile birlikte en samimi taziyelerimi sunarım. İngiltere’nin yetiştirdiği en kıymetli ve ünlü liderlerinden Sir Winston Churchill’in eşsiz meziyetleri meyanında büyük parlamenterlik vasfı ve İngiltere’nin parlamento hayatında şahsiyeti ve çalışmaları ile bıraktığı derin tesirler de, hiç şüphe yok ki hür dünya milletleri parlamentolarında olduğu kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinde de daima taktir ve hayranlıkla anılacaktır’. Fuat Sirmen, Millet Meclisi Başkanı.

Avam Kamarası Başkanı Sir Harry Hylton Foster da Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen’e şu cevabi mesajı göndermiştir: ‘Sir Winston Churchill’in ölümü münasebetiyle gerek şahsınız ve gerekse Türkiye Millet Meclisi adına göndermiş olduğunuz taziye mesajlarından dolayı Avam Kamarasının duyduğu derin şükran hislerini ifade etmek isterim. Onun karakteri ve büyük şahsiyeti hakkındaki derin hürmet ifadelerinizi Avam Kamarasının resmî belgeleri arasında bir vesika olarak muhafaza edeceğimiz için iftihar duyuyoruz. Millet Meclisinin üzüntümüzü paylaştığını öğrenmekle teselli buluyoruz’. Sir Harry H. Foster, Avam Kamarası Başkanı” (Ulus, 31 Ocak 1965: 4).

Sonuç

Sir Winston Churchill’in, komada geçirdiği son on gününün ardından vefatı ve cenaze töreni, dönemin Türk basınında ilgi ile takip edilmiştir. Gerek İngiltere’de bulunan muhabirleri, gerekse yabancı basından alınan çeviriler ile, hadise Türk okuruna gün be gün aksettirilmiştir. Verilen haberlerin sadece metin kısmından oluşmayıp, zengin sayılabilecek fotoğraf desteği ile sunulmuş olması da dikkat çekicidir.

Türk basını Churchill’in beyin kanaması geçirdiği ilk günden defnedilene kadar olayları titizlikle takip ederken, çeşitli konular ön plana çıkmıştır. Bunlardan ilki; Churchill’in evinin önünde oluşan kalabalığın çeşitli milletlerden meydana gelmesidir. Ünlü politikacının sağlığından endişe edip, ona ve ailesine moral vermek amacıyla soğuk Londra gün ve gecelerinde toplananların sadece Büyük Britanyalılar olmaması; Hintlisinden Afrikalılarına geniş bir yelpazenin olması, Churchill’in şahsında İkinci Dünya Savaşı mücadelesinin, özgürlük ve demokrasinin sürekli dile getirilmesi, Türk basınına sık sık vurgulanmıştır.

Türk basınının altını çizdiği konulardan birisi de, özel hayata saygı konusudur. Gerek Churchill’in evinin önünde, gerekse cenaze merasiminde, hem basın mensupları, hem de halk zaman zaman Churchill ailesinden gelen ricalara muhalefet etmemişler ve ailenin özel hayatına müdahale etmemişlerdir.

Türk basını, komadan define kadar olan süreçte gerçekleşen hadiseleri aktarırken, Sir Winston Churchill’in kişiliği ile ilgili bilgiler vermeyi de ihmal etmemiştir. Bu bilgiler içerisinde Churchill’in özellikle; devlet adamı, hatip, yazar, ressam, gazeteci, politikacı kimlikleri öne çıkartılmıştır.

Churchill'in vefatı hemen o gün Türk basınının akşam baskıları ile kamuoyuna duyurulmaya başlanmıştır. Ardından gelen haberlerde ise, vefatın gerek İngiliz, gerek Türk ve gerekse dünya kamuoyunda ortaya çıkardığı tepkiler aktarılmıştır. Türk yetkililerin açıklamaları, İngiliz büyüklerinin nutukları ve dünyanın önde gelen simalarının beyanatları sürekli olarak Türk basınında yer bulmuştur.

Churchill'in komada olduğu sırada yeni bir torun sahibi olması gibi ironik konuların da yer bulduğu Türk basını, Sir Winston Churchill'in vefatını müteakip cenaze törenine yoğunlaşmıştır. Cenazenin hazırlık aşamasından itibaren hemen tüm ayrıntısı Türk basınına yansımış, pek çok fotoğrafla Türk okuruna sunulmuştur.

Cenaze töreni de ayrıntılı olarak Türk basınına takip edilmiştir. Törene katılan krallar, devlet başkanları, hükümet başkanları vb. konular sürekli vurgulanmış, tören ayrıntıları ince noktalara kadar atlanmadan verilmiştir. Dünyanın o zamanki nüfusunun 1/10 oranında bir kısmının radyo ve televizyondan takip ettiği, oldukça uzun bir kortejin tabuta eşlik ettiği, 6 saat 38 dakika süren ve doğduğu kentte sade bir aile merasimi ile sona eren cenaze merasimi adım adım Türk okuruna sunulmuştur.

Churchill'in komaya girdiği günden defnine kadar olan sürede Türk basınında konu ile ilgili dikkat çeken bir diğer husus da, kullanılan fotoğraflardır. Çalışmada incelenen 5 ayrı gazetenin zaman zaman yurtdışı haber servislerinden aldıkları ortak bilgileri yayınladıkları görülmekle beraber, gazeteler fotoğraf konusunda daha özgün bir hal almışlar ve çoğunlukla birbirlerinden farklı fotoğrafları kullanmışlardır. Fotoğraflarda; Churchill'in çocukluğuna dair bir kareden, cenaze kortejinin üzerinden geçen jet uçaklarına kadar geniş bir yelpazeye uzanan görşelliğın kullanıldığı görülmektedir.

Tüm haber ve değerlendirmelerde gözlenen önemli bir konu da, Birinci Dünya Savaşında, özellikle Çanakkale Savaşlarını yönlendiren İngiliz yetkili olmasına ve bu savaşların Türk ve dünya tarihinde neden olduğu insan kaybı bilinmesine rağmen, Türk basınının centilmen bir üslup takınarak bu konuyu hiç gündeme getirmemesi ve Churchill ile ilgili konuları daha çok İkinci Dünya Savaşı merkezli ve onun bu savaşta demokrasi ile özgürlükler adına yaptığı çalışmalara atıflar yaparak ele almasıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri:

- BCA: Başbakanlık Basın Merkezi.
- BCA: Başbakanlık Kanunlar ve Tetkik Dairesi.

Gazeteler:

- Cumhuriyet (1965).
- Hürriyet (1965).
- Tercüman (1965).
- Ulus (1965).
- Vatan (1965).

Makale ve Kitaplar:

- KÜÇÜK, Cevdet (1988) “Abdülaziz”, *İslâm Ansiklopedisi, C.1*, ss.179-185. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- BESBELLİ, Saim. “Yılmayan bir adam: Churchill”.*Ulus*, 29 Ocak 1965.
- “Churchill, Sir Winston (Leonard Spencer)”, *Ana Britannica, C.V.*, ss.609-611. İstanbul, Ana Yayıncılık, 1987.
- DURDU, Mehmet Burak: (2004). *Birinci Dünya Savaşında (1914-1918) Türk-İngiliz İlişkileri*. Ankara: Babil Yayınları.
- GİLBERT, Martin: (1981). *Churchill's Political Philosophy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gilbert, Martin: (1971). *Winston S.Churchill, Volume III: The Challenge of the War 1914-1916*. London: Heinemann.
- LEE, J.M: (1980). *Churchill Coalition 1940-1945*. London: Harper Collins.
- LUKACS, John: (2002) *Churchill*. New Haven: Yale University Press.
- MORGAN, Kenneth Owen: (1984). *Labour in Power 1945-1951*. Oxford: Oxford University Press.
- MORTHENTHAU, Henry: (2000). *Ambassador Morgenthau's Story*, Princeton: Taderon Press.
- RENOUVİN, Pierre: (2004). *I.Dünya Savaşı ve Türkiye 1914-1918*. Fransızca'dan Çev: Örgen Uğurlu. İstanbul: Örgün Yayınları
- ROBBİNS, Keith: (1992). *Profiles in Power- Churchill*. Singapore: Longmann Group,
- RODGERS, Judith. *Churchill*. New York: Chelsea House Publishers.
- ROSKİLL, Stephen Wentworth: (1977). *Churchill and The Admiral*. London: Harper Collins.
- VALİUNAS, Algis: (2002). *Churchill's Military Histories*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi C.1*.(2006) Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- ULUÇ, Doğan, “Churchill Cenaze Törenini Sağlığında Planlamış”, *Hürriyet*, 28 Ocak 1965.

İnternet Sayfaları:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Winston_churchill (ET:03.02.2012)..
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Kemal_Satr (ET:25.02.2012).